

Vertalen uit het Spaans

Kris Buyse

Theoretical reflection [on translation studies, kb] appears plethoric, repetitive, and generally unproductive. [...] Are there any specific reasons for this confusion and for the breach between theory and practice? (Hewson & Martin 1991: 2).

Stella LINN, Miel SLAGER. *Vertalen uit het Spaans - Tekst en uitleg.* - Bussum, Uitgeverij Coutinho, 2007, 256 p., ISBN 978-90-469-0050-5, € 27,00.

Vertalen uit het Spaans behandelt de vertaalvaardigheid Spaans-Nederlands in al zijn aspecten aan de hand van een vrij zeldzame (cf. supra) koppeling tussen theorie en praktijk: via oefenteksten en een vertaalgrammatica leert de (beginnende) vertaler de meest voorkomende vertaalproblemen oplossen.

In het eerste deel worden authentieke en actuele teksten uit Spanje en Spaans-Amerika gepresenteerd met een variatie aan thema's, teksttypen en vertaalproblemen. De zowel algemene als gespecialiseerde teksten zijn voorzien van een realistische vertaalinstructie: welke functie heeft de vertaling en voor welk publiek is deze bedoeld? Bij alle vertalingen worden stappenplannen en mogelijke varianten gepresenteerd. In het tweede deel, de vertaalgrammatica, wordt een grote hoeveelheid vertaalproblemen systematisch behandeld en van voorbeelden voorzien, waarbij *telkens* [sic] naar de teksten in het eerste deel verwezen wordt en omgekeerd.

Onder andere door deze geslaagde koppeling is dit werk over het algemeen ook een zeer waardige opvolger gebleken van zijn voorganger *Valkuilen en valse vrienden* (Miel Slager, Coutinho, 1990), hoewel we in de inleiding vergeefs zochten naar enige toelichting bij deze update. Als enige in zijn soort is het boek bedoeld voor zowel onderwijssituaties als voor zelfstudie en is het, alvast wat ons betreft, verplichte lectuur voor elke vertaler Spaans-Nederlands in spe.

Ondanks deze pluspunten zijn zowel de interne structuur als de verwijzingen naar de vertaalpraktijk en –theorie voor verbetering vatbaar. Getuigen daarvan de volgende onvolkomenheden.

De reeds vermelde interne verwijzingen van de teksten naar de vertaalgrammatica zijn eerder beperkt: het bescheidener 'een aantal keren' uit de inleiding stemt eerder overeen met de realiteit dan het 'telkens' van de folder (cf. supra). Bovendien had men ook binnen de vertaalgrammatica zelf talrijke en herhaaldelijke verbanden kunnen leggen, indien de structuur gelaagd en minder atomistisch geweest was. Niet alleen is het ons niet duidelijk waarom 'vaktermen als falsos amigos' (p. 197) apart behandeld worden en niet bij de algemene 'falsos

amigos' (p. 185) - idem trouwens voor 'termen [die, *k.b.*] ook als gewone woorden voor[komen] in dezelfde teksten als waarin ze een vakspecifieke betekenis kunnen hebben', wat voor ons gewoon polyseme termen zijn -; bovenal had men kunnen vertrekken vanuit algemene, maar te weinig benadrukte verschillen tussen beide talen (vb. in het Spaans (i) veel frequentere nominalisering; (ii) sterkere en distinctieve werkwoordsuitgangen), waaraan makkelijk een aantal vermelde kenmerken op te hangen zijn: ad (i): Spaanse deverbale substantieven te vertalen door actief of passief werkwoord?; ad (ii): onderwerp is [in 30% van de gevallen, cf. Delbecque 1991] van de zinnen impliciet, vandaar langere, Latijnse *frasen* en verschillend gebruik van interpunctie. Een dergelijke structuur is niet alleen holistischer, maar ook didactischer, want makkelijker te vatten en te onthouden. Nu lees je verscheidene keren over de noodzaak om te vertalen door een werkwoord of 'om een knip in de zin aan te brengen', en missen de auteurs bij gebrek aan verwijzingen de kans om de (jonge) vertaler tot een hoger en dieper inzicht in de taalverschillen te brengen.

Deze 'knip' brengt ons dan bij de externe verwijzingen, en meteen bij een tweede gemiste kans: de 'doelgroep wordt gevormd door Nederlandstaligen, waaronder we mensen met Nederlands als moedertaal verstaan. We houden echter de (Noord-)Nederlandse normen aan en geven in principe geen Zuid-Nederlandse (Vlaamse) varianten. (...) Voor Vlaamse studenten is het waarschijnlijk [!, sic] zinvol de gegeven vertaling aan te passen aan het taalgebruik en de situatie in Vlaanderen'. (p. II-III). Dit is niet alleen jammer, maar ook niet eenduidig (op p. 197-198 wordt er *wel* gesproken over 'Nederland en Vlaanderen', 'Nederlandse en Vlaamse studenten': waarom hier wel en elders niet? Alleen omdat deze keer de vertaling identiek was?). Bovendien leidt dit tot twijfelachtige veralgemeningen, zoals op p. 198: 'zo hebben Spaanssprekenden de neiging om in medische teksten die voor een groot publiek bedoeld zijn veel meer geleerde termen (al dan niet met uitleg) te gebruiken dan Nederlandssprekenden.' In Vlaanderen zou men bijvoorbeeld niet *lijffe* gebruiken, maar wel het meer technische *foetus*.

Andere ontbrekende verwijzingen zijn van heuristische aard. We missen in dit werk bijvoorbeeld papieren en digitale instrumenten om de vermelde vertaalstrategie te kunnen uitvoeren. Op p. 196 lees je over de namen van instellingen 'waarvoor je de Nederlandse benaming moet opzoeken en zeker niet zelf een vertaling mag bedenken', maar zonder vermelding van het hoe, terwijl het werk toch ook voor zelfstudie bedoeld is (cf. supra). Of op p. 197: 'ook bij titels van boeken, films en dergelijke geldt dat de vertaler in de eerste plaats moet nagaan of er al een standaardvertaling voor de bewuste titel bestaat'. Hoe dan, vraagt de (beginnende of autodidacte) gebruiker zich af. Ten slotte zou in deze tijden van steeds algemener gebruik van corpora (zoals <http://corpora.informatik.uni-leipzig.de>, www.corpus.rae.es of www.corpusdelespanol.be) een toelichting over de aanwending ervan in de vertaalpraktijk zeker niet misstaan.

Ook de terminologie verwijst niet altijd naar de in de (ver)taalkunde gangbare vaktermen. Onder *lexicale kwesties* vind je niet alleen een deeltje over 'modale partikels' (hoezo 'lexicaal'?), maar ook iets over 'perspectiefwisseling', met op het einde van dat artikel: 'ook het lexicon biedt voorbeelden van hetzelfde verschijnsel [perspectiefwisseling]' (p. 192-193), waarbij de auteurs eigenlijk zelf aangeven dat dit onder *grammatica* hoort, met daarbij een verwijzing naar *lexicale kwesties*, en niet omgekeerd. Op p. 219 gaat het over 'lexicale mid-

delen, zoals betrekkelijke voornaamwoorden (...) en voegwoorden (...) en op p. 221 over 'lexicale verbindings-elementen (...): *pues (...), ya que (...)*'. Op p. 223 wordt de 'subjuntivo in bijvoeglijke bijzinnen' behandeld: 'meestal geeft zo'n subjuntivo aan dat de bijzin terugwijst naar iets *niet-specifiek*'; een ongelukkige term, want de in het Spaans gebruikte termen voor zo'n betrekkelijke bijzin zijn 'la relativa *especificativa, restrictiva, determinativa, atributiva...*', waarbij het antecedent net gespecificeerd wordt.

Maar laat ons niet te streng zijn: Thérèse Cornips, vertaalster van het oeuvre van M. Proust, zei ooit:

Traduttore traditore is een boutade die we zo snel mogelijk overboord moeten gooien: een vertaler kan gewoonweg niet perfect zijn, waardoor zich daarin het uitgangspunt dus zeker niet kan bevinden. Men moet vertrekken van het feit dat er vertaald moet worden. Zoniet, dan zou er geen universele literatuur zijn (Arijs 1993).

Idem dito voor een - laat ons vooral dat onthouden - unieke koppeling tussen praktijk en theorie.

Literatuur

Arijs, M. 1993. 'Genie in slobberbroek'. *De Standaard (der Letteren)*, 9 X 1993. Groot-Bijgaarden: Vlaamse Uitgeversmaatschappij.

Delbecque, N. 1991. *El orden de los sintagmas. La posición del regente. Estudio de variación sintáctica en una perspectiva probabilista y cognitiva*. Acta Salmanticensia: Ediciones Universidad de Salamanca.

Hewson, L. & J. Martin 1991. *Redefining translation: the Variational approach*. London/New York: Routledge.